

XO'JALIK HISOBIDA MATERIALLAR HISOBINI YURITISHNI TAKOMILLASHTIRISH

Turayeva Gulizahro

Guliston Davlat Universiteti o'qituvchisi

Xakimov Komiljon

Guliston Davlat Universiteti talabasi

Tursunkulova Dilmura

Guliston Davlat Universiteti talabasi

Xoldorov Diyorbek

Guliston Davlat Universiteti talabasi

***Annotatsiya.** Buxgalteriya hisobi sohasidagi bilimlar nafaqat bo'lajak buxgalterlar uchun kerak. Balki, professional faoliyatini biznes bilan bog'laydigan har bir kishi, bu intizomni o'rganishga jiddiy e'tibor berilishi kerak. Buxgalteriya hisobining metodologik asoslarini tushunish boshqa moliya-xo'jalik fanlarini chuqurroq o'zlashtirish va xo'jalik amaliyotida yuzaga keladigan muammolarni malakali hal etishda korxonada "Materiallar hisobi"ni yuritish bilan bog'liq bo'lgan xo'jalik operatsiyalarini buxgalteriyada qanday qilib to'g'ri aks ettirishni, qaysi schyotlar va yozuvlardan foydalanish kerakligini qisqacha ko'rib chiqamiz.*

***Kalit so'zlar:** Tovar-moddiy qadriyatlar, subschyotlar, butlovchi qismlar, inventar buyumlar, AVEKO usuli, FIFO usuli, LIFO usuli.*

Kirish

Materiallar – bu korxonada faoliyati uchun zarur bo'lgan va mahsulot asosini tashkil qiladigan xo'jalik mablag'laridir. Ularning asosiy xususiyatlari xo'jalik operatsiyalari natijasida o'zining tashqi ko'rinishini o'zgartirib, qiymatini ishlab chiqarilgan mahsulot tannarxiga o'tkazishidir. Barcha tovar-moddiy qadriyatlar korxonadagi materiallarga tegishli. Tovar-moddiy qadriyatlarga quyidagilarni kiritish mumkin: inventar va xo'jalik buyumlari, idish, turli xil detallar va konstruksiyalar, yarim tayyor mahsulotlar va butlovchi qismlar, shuningdek ehtiyot qismlar, yoqilg'i, xomashyo va materiallar va boshqalar. Har turdagi materiallarni hisobga olish uchun 10-schyotda o'z subschyotlari mavjud. Masalan, xomashyo 1010 schyotda, ehtiyot qismlar 1040 schyotda qayd etiladi.

Tashkilot tovar-moddiy qadriyatlar yetkazib beruvchidan hisob-kitob xujjatlarini olganda 1510-schyotning debeti va 6010, 2010, 2310-2320, 4430 va boshqa schyotlarning kreditiga yozuv kiritishi kerak. Qaysi schyotlar yozuvlar kreditida ko'rsatilishi materiallar qayerda keltirilganiga yoki xomashyoni tayyorlash va yetkazib berish xarajatlari qancha bo'lishiga to'g'ridan-to'g'ri bog'liq.

“DT 1510 – KT 6010” yozuvi buxgalteriya hisobida material qachon olinganligidan qat’iy nazar yetkazib beruvchidan hisob-kitob hujjatlari olishidan oldin yoki keyin aks ettiriladi.

Korxonaga kelib tushgan materialning kirim qilinishi 1010-1090 schyotlarining debeti va 1510 schyotining kreditida aks ettiriladi. Oy oxirida 1510- schyotda yo’lda bo’lgan yoki yetkazib beruvchining omborida hali olib tashlanmagan tovarlarning qoldiq qiymati aks ettiriladi.

Korxonaning buxgalteriya hisobidagi tovar-moddiy qadriyatlar qiymati amaldagi qiymatda yoki hisob narxlari bo’yicha ko’rsatiladi.

Ishlab chiqarish harajatlariga hisobdan chiqariladigan materiallarning tannarxini aniqlashda baholashning quyidagi usullaridan foydalaniladi:

-o’rtacha tannarx bo’yicha yoki AVEKO usuli - materiallarning umumiy qiymati miqdoriga bo’lib, olingan o’rtacha narxlar asosida hisobdan chiqarish;

-o’rtacha chamalangan baholar bo’yicha birinchi tushum – birinchi chiqim.FIFO usuli – ishlab chiqarishga birinchi kelib tushgan partiyadagi narxlar bilan va keyingi partiyadagi narxlar navbatma-navbat hisobdan chiqarib boriladi;

-o’rtacha chamalangan baholar bo’yicha, oxirgi tushum – birinchi chiqim, LIFO usuli – materiallar ishlab chiqarishda dastavval oxirgi partiya narxlari bo’yicha pastdan yuqoriga qarab hisobdan chiqariladi.

Amaldagi tannarx- bu materialni sotib olish, tayyorlash va transportda tashish bilan bo’g’liq barcha xarajatlarni o’z ichiga olgan narx.

Hisobga olish narxi- bu tovar-moddiy qadriyatlarining shartlashilgan narxi yoki avvalgi hisobot davri uchun amaldagi tannarxi.

Ishlab chiqarishda yoki korxonaning xo’jalik ehtiyojlari uchun foydalanilgan materiallar va xomashyoning barcha amaldagi xarajatlari xarajatlarni hisobga olish schyoti debeti bo’yicha materiallarni hisobga olish schyotlari krediti bo’yicha buxgalteriya hisobda aks ettiriladi.

Materiallar asosan quyidagilardan kelib tushadi:

- mol yetkazib beruvchilardan;
- moddiy javobgar shaxslar orqali naqd pulga sotib olinadi;
- o’zining ishlab chiqarishidan;
- asosiy vositalarning jo’natishdan;
- natijasida ilgari hisobga olingan ishlab chiqarish zahiralarini aniqlash.

Xulosa

Xulosa sifatida shuni aytish mumkinki, buxgalteriya hisobida materiallar schyotlarda aks ettiriladi va tartibga solinadi. Ularni joriy aktivlarning debet va kreditida schyotlar bo’yicha qo’llaymiz. Shu bilan birga materiallarda asosan

xomashyolar qo'llaniladi. Ishlab chiqarish jarayonini hisobga olish korxonaning buxgalteriya hisobotlarini tuzish jarayonidagi eng muhim bo'g'in hisoblanadi, chunki u xomashyo va materiallardan tayyor mahsulotlar qanday hosil bo'lishini aks ettiradi.

Adabiyotlar ro'yxati:

1. A.B.Muxametov. B.Matrasulov.G.Turayeva T.:Buxgalteriya hisobi darslik. Ziyo nashr. 2023.-347 b
2. A.B.Muxametov. U.Chorshanboyev. G.Turayeva T.:Boshqaruv hisobi darslik. . Ziyo nashr. 2024.-169 b
3. Turayeva, G., Yusufaliyev, O., Xaydaraliyev, N., Yusupov, N., Oripov, S., & G'aniyev, O. (2023). ASOSIY VOSITALARINI IJARAGA OLISH HISOBI. *Наука и технология в современном мире*, 2(14), 49-52.
4. Gulizahro, T., & Ziyodulla, T. (2023). MEHNAT RESURSLARIDAN FOYDALANISH SAMARADORLIGINI OSHIRISH. *Нововведения Современного Научного Развития в Эпоху Глобализации: Проблемы и Решения*, 1(6), 137-139.
5. Сабирова, Н. Э. (2021). Хоразм дostonчилик мактабларининг локал хусусиятлари. *Academic research in educational sciences*, 2(10), 988-998.
6. Gulizahro, T., Abduvali o'g, A. Y. L., & Ibrohim o'g'li, R. A. (2023). MA'LUMOTLARNI TAHLIL QILISHDA STATISTIK JAMLASH VA GURUHLASH USULI. *Нововведения Современного Научного Развития в Эпоху Глобализации: Проблемы и Решения*, 1(6), 144-146.
7. Abdurahmanova, M., & Olimova, M. (2022). KORPUS LINGVISTIKASINING ANAMIYATI. *COMPUTER LINGUISTICS: PROBLEMS, SOLUTIONS, PROSPECTS*, 1(1).
8. Abdurahmanova, M., & Olimova, M. (2022, June). TEZAVURSDAGI O 'ZARO BOG 'LANISHLAR. In «УЗБЕКСКИЕ НАЦИОНАЛЬНЫЕ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫЕ ЗДАНИЯ ТЕОРЕТИЧЕСКОЕ И ПРАКТИЧЕСКОЕ СОЗДАНИЕ ВОПРОСЫ" Международная научно-практическая конференция (Vol. 1, No. 1).
9. Tursunaliyevna, A. M. (2022). TILSHUNOSLIKDA KOGNITIV YO'NALISHLAR. *FAN, TA'LIM, MADANIYAT VA INNOVATSIYA JURNALI| JOURNAL OF SCIENCE, EDUCATION, CULTURE AND INNOVATION*, 1(2), 113-116.
10. Abdurahmanova, M., & Rayimjonova, M. (2021). KORPUS LINGVISTIKASIDA TARJIMASHUNOSLIK MASALASI. *COMPUTER LINGUISTICS: PROBLEMS, SOLUTIONS, PROSPECTS*, 1(1).
11. Tursunaliyevna, A. M. (2022). EKOLINGVISTIKA TILSHUNOSLIKNING YANGI SOHASI SIFATIDA. *FAN, TA'LIM, MADANIYAT VA INNOVATSIYA JURNALI| JOURNAL OF SCIENCE, EDUCATION, CULTURE AND INNOVATION*, 1(2), 82-84.

12. Abdurahmanova, M. T. (2023). OMONIMLARNI FARQLASH USULLARINING SUN'YIY INTELLEKT VA MASHINA TARJIMASIDAGI O'RNINI. *Educational Research in Universal Sciences*, 2(4), 241-248.
13. Tursunaliyevna, A. M. (2023, May). OMONIMLAR VA SUN'YIY INTELLEKT. In *International Congress on Models and methods in Modern Investigations* (pp. 48-51).
14. Taxirovna, A. S. (2023). EXPLORING LINGUISTIC AND CULTURAL CHARACTERISTICS IN THE TRANSLATION OF STORIES: ENGLISH AND UZBEK PERSPECTIVES. *ENG YAXSHI XIZMATLARI UCHUN*, 1(6), 59-62.
15. Gulizahro, T., Madinabonu, M., Durdona, T., & Lobar, M. (2023). Korxonada moliyaviy-xo'jalik faoliyatida buxgalteriya hisobi schotlaridan foydalanish talabi. " *Uchinchi renessansda ilmiy-amaliy tadqiqotlarning dolzarb muammolari*" mavzusidagi onlayn konferensiyasi, 2(10), 54-56.

